

Estonia: Vatten i trapphusen?

De tidigaste förhören med de överlevande berättar en annan historia om *Estonias* undergång än haverirapporten. Media och myndigheter samverkade redan från början i massiv desinformation, skriver Knut Carlqvist efter att ha gått igenom pärmarna med förhör hos åklagarämbetet i Stockholm.

Hypotes 1

Haverikommissionen hävdar att *Estonia* sjönk sedan visiret slagits av under gång, dragit med sig den inre bogrampen och vatten kom in på bildäck (däck 2). Detta vatten har strömmat in under bildäck via trapphusen i centerlinjen.

Hypotes 2

Anders Björkman anser att *Estonia* sprang läck på däck 0 vid saunan och att besättningen inte förmodade hantera situationen. Visiret slogs av när fartyget redan fått kraftig slagsida, rampen är ännu på vraket uppfärd.

Natten till den 28 september 1994 ligger Yasmina W och pratar med kamraterna i hytt 1027, de tillhör alla en bibel-skola. Hon minns ett klockpip, midnatt, 01.00 estnisk tid. Fem minuter efteråt (alltså: en kort tid efteråt, inte omedelbart efteråt) hörs ett "hårt ljud" och fartyget kränger. "Da jag sprang ut från min hytt märkte jag att det sipprade vatten i gången någonstans ifrån." Detta förhör hålls i Finland dagen efter olyckan. Hon tror att det tog 30 minuter tills hon låg i sjön.

Ett porlande ovanifrån

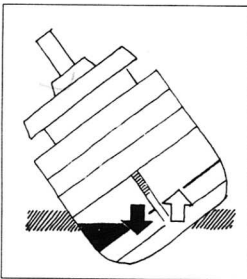
Fem dagar senare, i Stockholm, frägas hon ut igen. Hon berättar om ett porlande ljud före olyckan som hon inte hört förut, det lät som om det kom ovanifrån, "som att det rann vatten väldigt sakta". Så kom slagsidan och kamraterna flydde: "När Daniel sprang från hytten så ropade han att det fanns vatten i korridorerna." Yasmina tog sina byxor och drog på sig dem i korridorerna. För att inte ramla lutade hon ryggen mot väggen, förmodligen kortväggen, skrovet insida. Da sag hon att det sipprade vatten på golvet. Sen kom hon på att hon hade en tröja av ull med sig och hämtade den innan hon gav sig upp till 7:e däck. Den sinesnärvaron räddade hennes liv. Många kvinnor frös ihjäl i flottarna i trosor och behå.

De två kamraterna överlevde också. Martin N berättar att Daniel sagt: "Nu gick vi på grund." Han tänkte först ta på sig byxorna men lämnade i kalsonger och t-shirt. En trappa upp noterade han vatten i trappan men det var lite, bara några centimeter och inte helt täckt heller. Upp på däck 4 var mycket folk men "ganska fritt och goda möjligheter att springa som han gjorde". Slagsidan var nu mätlig från att han i hytten tyckt att kamraternas i kojorna mitt emot var under honom. Han tror det tog tio minuter tills fartyget sjönk (det tog 50 minuter).

Daniel S förhördes i Västervik den 1 oktober, tre dagar efteråt. Även han sag vatten en trappa upp, det sprutade in vid springorna till bildäck. Det var en decimeter vatten på golvet. Uppgifterna är rapsodiska, han har inte sett mycket och minns inte att han sagt något om vatten i korridorerna eller om grundstötning.

Berättelser skiljer sig

Som synes skiljer sig berättelserna, de tre har rimligen sett samma saker men minns olika eller minns dem på olika sätt. Har vi någon användning för uppgifterna? Lat mig ta ännu ett vittne, letten Dainis S i hytt 1015: "Pa vägen upp till däck 4 passerade han en korridor på däck 2, första bildäcket. Vad han *mi* minns fanns det vatten i denna korridor. Hur mycket kan han inte säga" (min kursiv). Dock finns inga korridorer på däck 2. Dainis S gick från hytten till trapphuset på däck 1 och där finns bara trappor och plattformar upp till däck 4. Inte heller kan det, som unge Daniel S påstår, stå en decimeter vatten på platt-

Omöjligt. Inte ens med en kritisk mängd vatten på bildäck när det trapphuset i mitten. Kommer det mer, lägger flytkraften (vit pil) och tyngdkraften (svart pil) fartyget på rygg.

FAKTA/Vittnenas berättelser

De 14 vittnen som lämnat uppgifter om vatten i anslutning till däck 1 eller däck 2.

Vittne	Hytt	Förhörsdatum	Förhörsland
Vatten på däck 1			
Yasmina W	1027	940929	Finland
Holger W	1047	941001	Sverige
Antti A	1056	940929	Finland
Ain J	1056	940929	?
Carl-Erik R	1094	940930	Finland
Jaan S	1120	940929	?
Vatten på däck 2			
Dainis S	1015	941007	Sverige
Herbert L	1023	940929	Estland
Bengt N	1026	941004	Sverige
Daniel S	1027	941001	Sverige
Martin N	1027	941002	Sverige
Raaba T	1070	940929	Estland
Neemi K	1122	940930	Estland
Hybrid			
Carl Ö	1049	941010	Sverige

formarna, möjligen kan det finnas vatten i hörnen. Vatten i trapphuset faller annars neråt.

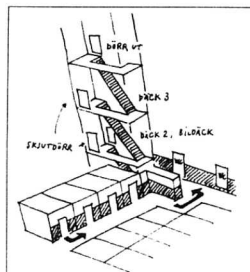
Ett femte vittne, Bengt N i hytt 1026, ger ytterligare en ingång: Han ser på 2:a däck hur "vattnet kommer, som han säger, från väggen och strömmar vid golvet och väggen. Det stiger uppåt." Han avser utan tvivel bildäcket. Men hur kan vatten rinna genom en stälvägg? Och hur kan det stiga där han stod tre meter upp i trapphuset? Han hade dock lyckats ta sig upp dit.

Dessa fyra vittnen påstår sig alla ha sett vatten vid bildäck. De har stöd av tre ester. Herbert L säger: "Där fanns vatten som rann i hörnen." Neemi K: "Pa bildäck sag jag dock vatten, det var mer än en liter" (förmodligen menar hon: inte bara fukt). Raaba T: "Pa 1:a däck fanns inget vatten, men från dörren till däck 2 kom vatten." De förnekar förekomst av vatten på däck 1 och menar att det bara fanns på däck 2. Samma gäller de fyra tidigare nämnda.

Naturligtvis har de sent förhörda hunnit läsa om olyckan i tidningarna och tittat på teve. Vattnet kom från bildäck, ju!

Förhållandet är det omvända när det gäller dem, som sett vatten på däck 1. De har i gengäld inte sett något vatten när de passerade bildäck.

Carl-Erik T "öppnade dörren... och fick se en smal vattensträng efter korridorväggen". Han säger sig på väg upp ha meddelat två besättningsmän att det fanns vatten på däck 1. Holger W sade i första förhöret att han hade en minnesbild av vatten någonstans, oklart om bildäcket. Han hade trampat i väta. Någon dag senare återkommer han och menar att han minns att vattnet fanns på däck 1, om det kom från bildäck eller från toaletterna vet han däremot inte. Dessa tre svenskers iakttagelser delas av tv esters. Antti A och Ain J är korthuggna, det fanns vatten i korridorerna, konstaterar de. Jaan S

Trapphuset. Skiss efter Martin N:s teckning, bilaga till förhöret. Samma väg sprang Yasmina W.

är lika korthuggen: "Begrep att jag måste gå då vatten trängde in i hytten."

Carl Ö i hytt 1049 utgör en hybris: "I första trappan mellan C-däck och bildäck sag han att vatten trängde in längst ner" (10 oktober). C-däck är egentligen 4:e däck, informationen. Han borde ha sagt "bildäck och C-däck" om han var på väg uppåt. Kanske tror han att C-däck är detsamma som däck 1. Frågan är om han stod i trappan upp från bildäck eller i trappan upp från däck 1. Men "längst ner" bör rimligen vara längst ner i trapphuset och närmsta trapphus från hytt 1049 är det som bottnar på däck 0, vid saunan. Så det är svårt att veta vad han menar, det får tolkas i ljuset av annat.

De fyra övriga överlevande från däck 1 lämnar inga uppgifter av betydelse.

Det som slår en vid läsningen är den egendomliga dikotomin, att vittnena antingen ser vatten på däck 1 eller i trappan vid däck 2, aldrig på bägge platserna. Det förefaller också som om däck 2-berättelserna är svävande och motsägelsefulla. Men hur går man vidare? Att ringa runt är ingen lösning, förvirringen om vad som hände har snarare tilltagit. Det är de första vittnesmålen man ska gå på.

Tidningsgrafik sändes ut

När jag läste om förhören i jakt på en öppning upptäckte jag att en del av dem var försedda med bilagor. Polisen i Stockholm hade för att bistå kollegerna i landsorten faxat ut ett formulär med ett 30-tal frågor. Till formuläret var fogat ett klipp från Aftonbladet av den 1 oktober 1994, där olyckan förklarades med grafisk skärpa. Under en bild på ett gapande bogvisir står: "Här börjar katastrofen enligt vittnesmålen..." I några fall har den överlevande på klippet markerat varifrån han hoppade i vattnet. Förhörsledarna och de överlevande har slagit sina huvuden samman för att rekonstruera vad som hände.

Kruxet är ju att vittnesmålen inte var avgivna ännu, blott en del. Men någon på sjöfartsverket har föregripit sjöförklaringen och levererat ett enkelt och självklart svar, som gjort för media. Och naturligtvis har de sent förhörda hunnit läsa om olyckan i tidningarna och tittat på teve. Vattnet kom från bildäck, ju!

I fakturatan intill finns en sammanställning av vittnesuppgifterna. För de svenska vittnena är mönstret entydigt. De som exponerats

sett vatten vid bildäck. Holger W går mot strömmen, han preciserar sig till däck 1 efter att ha utsatts för några dagars medial eld. Och hans påpekande är föruftigt: Om vatten strömmat in genom dörarna från bildäck så måste det också ha spritts föröver och åt styrbord på däck 1. Men av någon anledning vill personerna i däck 2-gruppen inte gå med på det. Sedan avviker de tre esterna i andra gruppen. Inte kunde väl de estniska tidningarna slå Aftonbladet på fingrarna?

Ställer ledande frågor

Efter att ha tröskat igenom de estniska förhören ser jag vad som hänt. Här finns inte utrymme att leda i bevis att den estniska polisen ställt ledande frågor och redan dagen efter olyckan vetat vad den ville. Protokollen tar bara upp förhörsvaren. Intressanta vittnen förhörs gång på gång och vilka frågor som ställts framgår indirekt. Meknikern Andres V i andra förhöret: "Tror att jag innan slagsidan hörde något främmande metall ljud" och "kanske bogrampens fastsättningsklämmor (lossnade) och via det vattnet kom in?".

Polisen nöter om han hörde att visiret föll av före slagsidan och om hur vatten kom in på bildäck. Bogrampen hölls med 18 kilor och Andres förstår inte hur det gick till.

Butiksbiträdet Jüri V: "Vad som skedde på bildäck kan jag inte ge någon förklaring till." Polisen förutsätter att något hände på bildäck. Matrosen Tanel M envisas i andra förhöret: "Kan inte svara på hur man fått vatten på bildäck, dock inte genom rampen då den var fastskiljad." Och så vidare.

Färjan lägger sig

Även om rampen ramlat ner och vatten fått trita tillräde till bildäck skulle det inte ha nått dörarna till trapphuset. Ju mer vatten, desto mer lägger sig färjan. Vattnet samlas i en kil vid fartygssidan och kan inte komma ner i fartyget. Dörarna till trapphusen kan inte ha stått under tryck. Men där inte förnuftet råder, råder det magiska tänkandet. De sju som skadat vatten från bildäck är övertygade om att de måste ha gjort det, eftersom det var därför hon sjönk. *Men ingen av de 18 möttes av en ridå av nedstörtande vatten i trapphusen.* De hade kommit ihåg det om de sett det.

Vatten på däck 1

När Bengt N såg vatten "stiga" var det från golvet på däck 1 och rann det ur väggarna så var det generellt ventilerna. Däck 1 stod under tryck underifrån, saunan var vattenfylld och fartygets tyngd pressade upp vatten genom alla öppningar. Därigenom uppstår det "porlande ljud" några vittnen talar om (tusent ton vatten på bildäck porlar inte). Korridorerna Dainis talar om är den utanför trapphuset, själv kom han från det torra aktere skottet. Och Carl Ö kastade ett öga ner mot trapphusets botten, där vattnet sprutade in från den redan fyllda saunan.

KNUT CARLQVIST
Den andra artikeln